

© 2005 Л. Г. Удовика

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ЕВОЛЮЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Актуальність юридико-антропологічних досліджень, що здійснюються на базі філософсько-правової методології, зумовлена низкою причин практичного і теоретичного характеру, амбівалентними за своїми властивостями: глобалізаційними тенденціями світового розвитку та поширенням антиглобалістських рухів; орієнтацією на пріоритети й ідеали світового співтовариства народів і підвищенням впливовості етнічного чинника; інтеграційними процесами та поширенням сепаратистських рухів і т. ін. Вищезазначені тенденції соціально-політичного розвитку постають як причини, що безпосередньо впливають на формування й розвиток національних правових систем, ускладнюють міжнародні та міжетнічні відносини, спричиняють кризу багатьох міжнародно-правових інститутів.

Саме тому потребують ґрунтовного аналізу форми юридизації людського буття, які визначають особливості правових систем з метою подальшого їх врахування в інтеграційних процесах. До того ж, юридико-антропологічні дослідження допомагають еволюції поглядів науковців на суспільства, відмінні від власного, і, безперечно, потребують налагодження міждисциплінарних зв'язків і координації зусиль фахівців різних країн, що в цілому сприятиме формуванню єдиного правового поля.

Антропологізація вітчизняного права, започаткована прийняттям Конституції, яка проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (Ст. 3), зумовлює необхідність залучення до світової скарбниці ідей, теорій, концепцій, які мають антропоцентричний і гуманістичний вимір, сконцентрованих у межах юридичної антропології, й допомагає подолати відставання від світової юридичної науки в галузі юридичної антропології та гармонізувати й скоординувати вектор розвитку правових форм організації суспільного життя.

Особлива цінність антропологічного пошуку у праві полягає в тому, що він дає можливість збагнути органічне поєднання в кожній конкретній людині максимальної самоцінності, індивідуальності та водночас універсальності, вселюдності і виявити їх спільний знаменник.

Розвиток вітчизняної антропології права відбувається в межах філософії права, оскільки вона розглядається як її складова [9, с. 266; 8, с. 184] та перебуває у тісному зв'язку з соціальною, філософською, культурною антропологією, порівняльним правознавством, етноправознавством. Такий статус зумовлює той факт, що поза увагою дослідників залишається низка проблем, а тому основними завданнями статті є дослідження процесу становлення юридичної антропології, уточнення понять “юридична антропологія” й “антропологія права”, виявлення чинників, які найбільше сприяли процесу формування юридичної антропології, подання стислого аналізу процесу формування основних шкіл світової юридичної антропології.

Методологічним підґрунтям статті слугують наукові доробки вітчизняних і західних правників, які досліджували проблеми взаємозв'язку права й особистості, людину як суб'єкт і об'єкт права, права людини та ставлять на порядок денний питання про необхідність розвитку юридико-антропологічних досліджень в Україні, а також праці фахівців філософської та соціальної антропології, які прагнуть подолати антропоцентричну зарозумілість, обґрунтовують можливість створення “інтегративної антропології” [10, с. 36].

Можна погодитися з позицією авторів, які підкреслюють, що феномен права найтісніше пов'язаний з людиною, її сутністю, сенсом людського буття. Як зазначає представник правового екзистенціалізму Еріх Фехнер, “відповіді на всі філософські питання права визначаються відповіддю на питання про сенс людського буття” [12, с. 278]. Такий підхід акцентує увагу на антропологічній зорієнтованості права, на тому, що право є таким явищем, без якого людина не може існувати. Водночас, він сприяє виявленню у структурі людського буття певних моментів, що в зовнішньому вираженні дають право.

Дослідження проблеми еволюції юридичної антропології потребує, перш за все, уточнення таких понять, як “антропологія права” та “юридична антропологія”, які не завжди розмежовуються, а інколи навіть ототожнюються. У зв'язку з цим доцільно звернутися до питання: що являють собою ці поняття на Заході, де вони досить поширені?

Один з найбільш відомих фахівців юридичної антропології завдяки виходу російськомовного видання підручника Н. Рулан визначає її як дисципліну, яка предметом свого дослідження має мовний устрій, життєві навички і форми представництва, які кожне суспільство вважає основоположними для свого функціонування і відновлення [5, с. 7].

Знаний німецький фахівець філософії права в Європі Р. Циппеліус вживає поняття “антропологія права” і визначає останню як науку, яка вивчає людину не тільки як природну, а і як культурну істоту, а тому спрямовує свій погляд на простір дій та формоутворень, який дозволений людській природі. Тут ідеться в основному про те, що в межах цього простору зроблено людьми у культурно-історичному аспекті, які культурні й особливі моральні приписи в ньому постали [11, с. 56].

У вітчизняному правознавстві більш поширене поняття “антропології права”. Ним зазначають розділ філософії права, який вивчає співвідношення особистості й права, особистість як об’єкт дії права та її вимоги до права, структуру цінностей особистості та право як засіб втілення цих цінностей у суспільне життя, права людини та їх юридичний захист, тобто в цілому особистісний аспект права [9, с. 266]. Аналогічний погляд викладено і в підручнику “Філософія права” за редакцією О. Г. Данільяна, хоча в нім простежується і спроба ототожнення правової антропології з політичною [8, с. 190].

В. А. Бачинін антропологію права розглядає як галузь знання, яка охоплює основні проблеми співвідношення людини з правовою реальністю: роль людини у створенні правової реальності; буття людини в межах правової реальності; буття правової реальності в людині; деструктивні форми людської активності, які руйнують правову реальність поза нею і в ній. [1, с. 290].

У російській науковій літературі поняття “юридична антропологія” й “антропологія права” ототожнюються, а на думку А. І. Ковлера, це взагалі “питання смаку – що ставити на перше місце – “людину” чи “право” [3, с. 20]. Такий підхід до співвідношення понять “юридична антропологія” й “антропологія права” – спрощений.

Ретроспективний аналіз історії розвитку правової науки і практики дозволяє простежити дві взаємопов’язані, але водночас окремі традиції: перша – пов’язана з антропологічним аспектом у філософсько-правовій думці (антропологія права), друга – це власне історія юридичної антропології, як науки, що сформувалася під безпосереднім впливом процесу колонізації (юри-

дична антропологія). Коріння першої традиції (а саме: окремі правові ідеї взаємозв’язку людини і права, публічного і приватного права) можна віднайти ще в епоху еллінізму, та власне гуманістична традиція і природно-правове праворозуміння формуються в Новий час і пов’язані з такими іменами, як Г. Гроцій, С. Пуфендорф, П. Гольбах, К. Гель-вецій, Ш. Монтеск’є, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант.

Інша традиція – формування науки юридичної антропології сягає періоду Великих географічних відкриттів і колонізації, коли ціла плеяда етнологів, а згодом і юристів поставили за мету створити справжній історичний і етнологічний атлас розвитку права, а такі імена, як Г. Дж. Самнер-Мен, І. Я. Бахофен, Н. Фюстель де Куланж, Дж. Мак-Ленан, Е. Б. Тайлор, Дж. Фрезер, Л. Морган, Г. Пост, згодом Ф. Боас, Б. Малиновський презентують низку праць, в яких досліджується еволюція права й еволюція уявлень людини про право на основі аналізу первісних форм суспільного буття, звичаїв, менталітету.

Передісторію юридичної антропології та її теоретичні джерела складають погляди дослідників, які займалися проблемами соціальної антропології й етнології: Гомер, Тацит, С. Емпірик, Полібій, Гесіод, Д. Сицилійський, Аристотель, Ф. Аквінський, Ш. Монтень, Ж. Боемус, А. Веспуччі, Х. Колумб. У 50-ті роки ХУІІІ ст., на думку Н. Рулана, відбувається вихід з передісторії юридичної антропології завдяки ідеям, що з’явилися в межах філософсько-правової думки: по-перше, це ідея визнання Другого як іншого, хай навіть і “другосортного”, “меншовартого” (Ж. Ф. Лафіто, Ж.-Ж. Руссо); по-друге, людина починає мислитися не тільки як суб’єкт, а і як об’єкт знання [5, с. 17-18]. Саме ці ідеї в поєднанні з практичними потребами колонізації уможливили виникнення юридичної антропології. Разом із тим подальший розвиток юридичної антропології відбувався у відриві від природного права, а переважна більшість фахівців юридичної антропології орієнтувалася на культурну варіантність, не погоджувалася з тим, що зміст природного права має чіткий і сталий перелік основних принципів.

60-ті роки ХІХ ст. прийнято вважати часом предметного самовизначення юридичної антропології [5, с. 26]. Суттєвою особливістю юридичної антропології стає польовий метод дослідження, тобто безпосередній аналіз звичаїв, традицій, ритуалів, міфології традиційних суспільств.

Якщо процес формування та виникнення юридичної антропології був зумовлений чинни-

ками практичного характеру – потребами ефективного колоніального управління, то подальший її розвиток у ХХ ст. визначався також ідеями й теоріями, сформульованими в межах філософсько-правової думки, тому розмежування юридичної антропології й антропології права стає практично неможливим, хоча і на початку нового тисячоліття продовжується критика сучасних ідей Загальної декларації прав людини з боку фахівців юридичної антропології.

Отже, вищезазначене дає підстави вважати, що поняття “юридична антропологія” вживається у більш широкому значенні й охоплює всі явища, більшою чи меншою мірою пов’язані з правом, тоді як поняття “антропологія права” вживається у більш вузькому значенні, і ним оперують, аналізуючи антропологічний зміст норм, інститутів права.

Простежуючи складний і суперечливий шлях розвитку юридичної антропології (*Anthropologie des Rechts, Rechtsethnologie; Anthropology of law*) – науки про людину як соціальну істоту в її правових проявах, змінах, характеристиках, яка шляхом аналізу усних чи писемних пам’яток права досліджує процеси юридизації людського буття в соціумі, можна виявити, що процес її становлення відбувався в межах порівняльної юриспруденції, історії права, юридичної археології, етнології, історичної антропології майже одночасно (60-ті роки ХІХ ст.) у різних країнах Європи. Тлумачення юридичної антропології, як складової частини загальної історії права вперше обґрунтовано Г. Мейном у праці “Древнє право” (1861), і проіснувало в Англії до 20-х років нашого століття, коли з виходом у світ праць Б. Малиновського відбулося поступове оформлення в самостійну наукову дисципліну. Цього ж року з’являються також і праці І. Я. Бахофена і Г. Дж. Самнера-Мена.

Великі географічні відкриття та колонізація були тими безпосередніми чинниками, які сприяли зміцненню позицій юридичної антропології, оскільки вони відкривали для науки нові пізнавальні можливості, нові об’єкти і предмети пізнання, потребували пошуку адекватних тогочасним реаліям шляхів і засобів дослідження екзотичних суспільств. На думку Н. Рулана, колонізація мала дуалістичний вплив на західну антропологію: як благо і як зло. Благо полягало в тому, що з’явилася реальна можливість відчутно конституювати існування культурних відмінностей, а зло полягало в тому, що процес колонізації поставив на перше місце нерівність співвідношення сил, що зумовило поширення ідеї культурної не-

рівності. І ця несправедлива нерівність, крізь призму якої виявлялись різні варіанти західного етноцентризму, на цілі століття затримала розвиток антропології [5, с. 14]. Зв’язок колонізації та юридичної антропології був взаємним, оскільки антропологія сприяла залученню традиційних інститутів права до колоніальної системи управління, але, на превеликий жаль, і у Франції, і в Англії, колоніальна адміністрація вкрай рідко співпрацювала з етнологами.

Епоха, що супроводжувалася процесом поділу світу між основними метрополіями, висувала вже інші завдання перед дослідниками, першочерговим з яких була практична проблема поєднання правових систем метрополій і з звичаєвим правом колоній, з багатовіковими традиціями індуського і мусульманського права. Саме в цей час зароджується порівняльне правознавство, юридична археологія, юридична етнологія, яким було притаманне переосмислення джерел європейського права завдяки контактам з іншими правовими культурами.

Одним із наслідків, який мав процес колонізації на формування юридичної антропології, став той факт, що в ній почали формуватися різні школи, течії, і цей процес триває і понині.

Зародженню юридичної антропології в Англії сприяла робота плеяди юристів, які мали на меті створити справжній історичний і етнологічний атлас розвитку права. Цей процес відбувався шляхом юридизації соціальної антропології, але це не завадило їй мати ужитковий характер, на відміну від Франції, хоча в обох країнах колоніальна адміністрація майже не співпрацювала з етнологами в процесі управління в колоніях. Як відомо, британська соціальна антропологія характеризувалася поєднанням соціології й дарвінізму, що зумовило домінування протягом тривалого часу ідей еволюціонізму. Однією з найвизначніших стає праця Г. Дж. Самнера – Мена “Стародавнє право” (1861), в якій досліджується еволюція права й еволюція уявлень людини про право. Інший учений Дж. Мак-Леннан у 1865 р. у праці “Первісний шлюб” уперше дає наукову класифікацію усіх відомих на той час науці ступенів споріднення. Він акцентує увагу на первинності матріархату, робить цінний висновок: людина володіє певним обсягом прав і обов’язків тільки в силу своєї приналежності до тієї чи іншої соціальної структури – сім’ї, роду, племені, клану [2; 3; 6].

Праця британця Е. Б. Тайлора “Первісна культура” (1871 р.), в якій здійснено аналіз звичаєвого права і розвитку ранніх форм культури,

мала суттєвий вплив не лише на британську, але й світову антропологію права [7]. Інший дослідник Дж. Фрезер з 1880 р. розпочинає публікацію серії праць “Золота гілка. Дослідження магії й релігії”, в якій простежує й аналізує генотип правової заборони. Суттєвий вплив на розвиток ідей юридичної антропології мали праці американського адвоката Л. Г. Моргана, перш за все його загальновідома праця “Стародавнє суспільство” (1877), в якій пропонується періодизація стадій розвитку людства: дикунство – варварство – цивілізація, з відповідним економічним устроєм, формою сім’ї, суспільної організації.

Наступні покоління британських антропологів подолали “кабінетну” обмеженість своїх попередників і досягли значних успіхів у дослідженні соціальної обумовленості таких правових інститутів, як шлюб, системи родинної спорідненості (У. Ріверс, А. Р. Редкліфф-Браун, Е. Еванс-Прічард, Е. Ліч, М. Глакмен) і спрямували свої зусилля, після ідейної кризи у 80-90 рр., на шлях синтезу права з соціологією й антропологією в пошуках єдиного соціально-правового поля, дослідження права як засобу соціального компромісу.

Становлення юридичної антропології у Франції відбувалося дещо пізніше, ніж в Англії та США. І зумовлено це тим, що система континентального права зорієнтована на закон як основне джерело права, тому не потребувала внутрішньої корекції за рахунок антропології. До того ж, тут найдовше етнологічна та загальна антропологія не входили в контакт з правознавством.

Відомий сучасний фахівець антропології права в цій країні пов’язує процес її формування з Е. Дюркгеймом, який спробував поєднати ідеї функціоналізму й еволюціонізму. Досліджуючи поділ суспільної праці, він намагається з’ясувати перехід від первісного стану до сучасного, і, на його думку, механічній солідарності первісних суспільств відповідало репресивне право, яке було невіддільне від моралі, і навпаки, органічній солідарності сучасних суспільств відповідає реститутивне право, тобто таке, що самовідновлюється.

Фахівці антропології у Франції досліджують такі опосередковані форми правового буття людини, як релігія, міфологія, фольклор. У ХХ ст. тут сформувалася ціла плеяда науковців, чий внесок у розвиток юридичної антропології став суттєвим: П. Брока, М. Мосс, К. Леві-Брюль, М. Ленхардт, П. Ріве, К. Леві-Строс, Н. Рулан, Р. Верндье, Ш. Курильськи-Ожвен, Е. Ле Руа, Ж. Карбоньє.

На особливу увагу заслуговує всесвітньо відомий фахівець юридичної антропології

Н. Рулан, праця якого “Юридична антропологія” перекладена п’ятьма мовами, що є свідченням високого наукового гатунку, і завдяки якій значно підвищився інтерес до цієї науки як у Росії, так і в Україні.

Загалом французька школа юридичної антропології характеризується філософською або “музейною” зорієнтованістю, теоретичним розмаїттям, опорою на філософську традицію, а не етнологію. Найвпливовіший напрям – структурна антропологія, заснована К. Леві-Стросом, який мав на меті пізнати “глобальну людину”, а не досліджувати екзотичні суспільства. Однією з основних стає теза, що в історії немає “периферійних народів”, кожний народ робить свій унікальний внесок у скарбницю світової цивілізації [4].

Досліджуючи використання методологічних засад у філософсько-антропологічних пошуках, сучасні науковці відзначають, що фактично це призвело до цілком нового осмислення гуманітарних проблем: “відмова від інтроспекціоністського суб’єктивізму, котрий довгий час панував у межах гуманітарного знання, дала змогу структуралістам у своїх дослідженнях зосередитись на пошуку певних безособових об’єктивних структур, котрі, власне, й визначають особливість як культурно-історичних типів, так і особливості поведінки і мислення індивідів” [10, с. 36].

На початку нового століття французька школа юридичної антропології досягла значних успіхів і пододала відставання від британської та американської шкіл.

У США інтерес до юридичної антропології виник спочатку під впливом структуралізму, а суттєвого впливу вона набула лише з 50-х років минулого століття, хоча з самого початку вона існувала як самостійна наукова дисципліна. На формування та поширення юридичної антропології мала вплив фундаментальна праця у співавторстві антрополога А. Гобеля і юриста К. Ллевеліна, присвячена праву індіанців – шейенів, в якій було застосовано методіку вивчення права за судовими рішеннями в традиційних органах правосуддя індіанців, що не входили в офіційну судову систему [3, с. 60; 12]. Згодом ідеї “юридичного реалізму” отримали свій подальший розвиток в антрополога Дж. Комарова та юриста С. Робертса, а пріоритет у праві вже віддається не нормі права, а процесу.

Суттєвий доробок у розвиток антропології зробив Ф. Боас, з іменем якого пов’язують появу “історичної школи”, яка досліджує етнологічну культуру, відстоює ідею унікальності культури й теорію культурного плуралізму, відповідно кри-

тичне ставлення до прогресу, обґрунтовує необхідність вивчення культури як цілісної системи.

В американській антропології можна простежити такі тенденції: домінування доктрини “юридичного реалізму”, що тісно пов’язана з ідеями американського прагматизму й утилітаризму; методологічним підґрунтям антропології права виступає “метод конфліктних ситуацій”; визнання за правом можливості застосування фізичної сили в якості соціально визнаного привілею будь-якої особи або групи, але тільки як відповідь на певну небезпеку; визнання за правом культурної основи, яка виявляється в моделях поведінки; функціями “примітивного права”, як і права сучасного, вважаються: нормативна, регулятивна, судова, примусова.

Юридична антропологія виникла як “юридична школа”, внаслідок чого в розвитку права дослідники вбачали ранні форми, у принципі аналогічні буржуазним. Б. Малиновський був першим, хто відкинув цей погляд, створивши “неюридичну школу”. До його поглядів приєдналися Р. Берндт, П. Боханан, П. Галлівер, С. Робертс та ін., які виступали проти екстраполяції сучасних правових понять на явища, властиві “примітивним” народам, і вимагали такого тлумачення цих явищ, яке було б адекватним відповідним культурам. Їхнє тлумачення права було надзвичайно широким і охоплювало санкціоновані суспільством правила поведінки, що робило майже неможливим розрізнення права і звичаю. Тим часом “юридична школа” продовжувала існувати, а її видатними представниками стають Р. Реттрей, М. Глакмен, Л. Поспішил, Э. Еванс-Прітчард та ін. Середню позицію між юридичною і неюридичною школами посідали М. Фортес і А. Редкліф-Браун.

У Німеччині юридична антропологія почала розвиватися в останній чверті XIX ст. як складова частина історії права у працях таких авторів, як Ф. Бернхейт, Е. Самнер, Л. Фелікс, а в працях А. Посади, І. Келлера – як самостійна наука, що ставить за мету виклад “всесвітнього права”, тобто охоплення всіх юридичних норм усіх народів у єдиній логічній послідовності. Паралельно відбувався розвиток юридичної етнології, фундатором якої став Г. Пост, опублікувавши праці “Основи етнологічної юриспруденції” (1890) й “Етнологічна юриспруденція” (1893), в яких він проаналізував інститути приватного і публічного права, а саме: шлюб, спадкування, проблеми кримінального права.

Втрата Німеччиною, за умовами Версальського договору, чого і нацистська політика суттєво стримали розвиток етнологічних й антропо-

логічних досліджень, і лише в середині 50-х років XX ст. розпочинається інтенсивний їх розвиток переважно у філософському та методологічному напрямках.

Вищезазначене дозволяє зробити такі висновки:

1. Звернення до проблеми розвитку юридичної антропології – закономірний етап розвитку вітчизняної філософсько-правової науки, яка залучається до світових здобутків юридичної антропології і намагається уникнути згубного ізоляціонізму;

2. В історії розвитку правової науки і практики простягається дві взаємопов’язані, та водночас окремі традиції: перша – пов’язана з антропологічним аспектом у філософсько-правовій думці (антропологія права), друга – це власне історія юридичної антропології як науки, що сформувалася під безпосереднім впливом процесу колонізації (юридична антропологія);

3. Поняття “юридична антропологія” вживається в більш широкому значенні й охоплює всі явища, більше чи менше пов’язані з правом, тоді як поняття “антропологія права” вживається в більш вузькому значенні і ним оперують, аналізуючи антропологічний зміст норм, інститутів права;

4. Формування юридичної антропології зумовлено низкою чинників практичного і теоретичного характеру;

5. Становлення юридичної антропології відбулося у 60-ті роки XIX ст., але цей процес не завершився і триває й понині, у ній існують декілька шкіл, які різняться своєю проблематикою, теоретичними джерелами, методологією, що ускладнює процес їх дослідження;

6. Основними школами є британська з домінуванням функціоналізму, американська, яка ґрунтується на культурному релятивізмі, і французька, яка характеризується філософічністю;

7. Формування і розвиток юридичної антропології відбувалися декількома шляхами: юридизації соціальної антропології, поєднанням ідей антропології й права, відокремленням від історії права, етнології і т. ін., але незалежно від того, як здійснювався цей процес у тій чи іншій країні, спільною рисою було те, що в подальшому розвитку спостерігається поєднання безпосередніх аналізів результатів польових досліджень екзотичних, а згодом і сучасних суспільств із основними антропологічними ідеями й положеннями, що сформувалися в межах філософії права;

8. Юридико-антропологічні дослідження є продовженням світової тенденції антропологізації наук і відкривають простір оптимізації процесів правотворення і правореалізації в Україні.

Поza нашою увагою залишилася російська школа юридичної антропології та індійська, антропологічні здобутки вітчизняних філософів права, що стане предметом окремого дослідження.

Список літератури

1. *Бачинин В. А.* Філософія права: Конспект лекцій. – Харків: Консум, 2002. – 368 с.
2. *Веселкин Е. А.* Кризис британской социальной антропологии. М., 1977.
3. *Ковлер А. И.* Антропология права. – М.: НОРМА – ИНФРА М., 2002. – 480 с.
4. *Леві-Строс Клод.* Структурна антропологія. Пер. з фр. З. Борисик. – К.: Основи, 2000. – 387 с.
5. *Рулан Н.* Юридическая антропология. Пер. с фр. – М.: НОРМА, 1999. – 310 с.

6. *Рэдклифф – Браун А. Р.* Структура и функция в первобытном обществе: Очерки и лекции. Пер. с англ. М., 2001.

7. *Тайлор Э. Б.* Первобытная культура. М., 1989.
8. Філософія права. За заг. ред. *О. Г. Данільяна.* – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 272 с.
9. Філософія права. За заг. Ред. *М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля.* – Юрінком Інтер, 2000. – 336 с.
10. Філософія. Світ людини / *В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов* та ін. К.: Либідь, 2003. – 432 с.
11. *Циппеліус Р.* Філософія права. Пер. з нім. – К.: Тандем, 2000. – 300 с.
12. *Fechner E.* Rechtsphilosophie. – Tubingen, 1956. – 278 s.
13. *Hoebel E. A.* The Law of Primitive Man. Cambridge, 1954.

Л. Г. Удовика

ЭВОЛЮЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ АНТРОПОЛОГИИ

Противоречивые процессы правовой глобализации, взаимоотношение права и человека актуализируют значимость юридической антропологии. Исследование эволюции юридической антропологии осуществляется путем анализа основных школ: британской, американской, французской и факторов, влияющих на их становление и развитие.

L. G. Udovika

THE EVOLUTION OF JURIDICAL ANTHROPOLOGY

The contradictory processes of legal globalisation mutual alienation of law and human raise the significance of juridical anthropology. The research of evolution of juridical anthropology is effected through the analysis of the main schools in the field: British, American, French, as well as through the analysis of factors that influence their growth and development.